

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PEST'A
25
Ianuarú
(6 fauru)
1866.

Este in fie-care luna de trei ori adeva in 5. 15.
si 25. dupa c. v. contienendu done cóle.

Pretulu pentru Austria

pe Jan.—Jun. . . . . 4 fl. —
pe Opt.—Jun. . . . . 6 fl. — cr.

Pentru Romania

pe Jan.—Jun. unu galbenn.

Nr.
3.

Cancelari'a redactiunii

Strat'a lui Leopoldu Nr. 18.

unde sunt a se adresá manuscriptele si banii
de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile
anonime nu se publica.

II
curso
anualu.

HARALAMBU GRANDEA.

Onoratu publicu cu ocasiunea acésta primește portretulu unui june de sperantia mare, a unui poetu teneru genialu, care prin cele d'antâi accente ale lirei sale atrase a supra sa atentiunea toturoru iubitorilor de arte.

Domnulu *Grigoriu Haralambu Granda* e nascutu la 26. optomv. 1843 in satulu Tendarai, de la gur'a Ialomitiei. Tata-seu erá romanu de la Pindu. Abia esise din léganu, cand incepù a simti asprimea sórtei. Foculu celu infricosiatu de la 1847 care pustii Bucurescii, mistui si pe mama-sa si o sora mai mica decâtu elu.

Haralambu Granda.

Le-a vediutu insu-si consumandu-le foculu. Elu si cu frate-seu, care abia avea siese luni, scapà ca prin minune din midiloculu flacariilor. — Cátu va tempu dupa aceea, tata-seu se casatori éra. Himenulu de astadata nu-i fu favorabilu si sanetatea lui fiindu ruinata de continuele turburâri din familia, mori, lasandu-i orfani fara protectori, fara rude si fara esistintia. Junele nostru, care abia avea impliniti 9 ani, vediendu-se redusu la estremitate, parasi gimnasiulu S. Sava si se internà in scól'a de medicina de la Mihaiu Voda, unde studia pa-

tru ani, aplicandu-se mai multu la studiulu fiziologiei si a sciintielor naturale.

Socii sei din acésta scola spunu, câ din siette óre ce avea pentru somnu, elu consacrâ trei óre in fie-care nópte pentru studie si compuneri literarie. Restulu dílei se ocupâ de studiile prescrise de programulu scolei. Directorulu si profesorii lu-admirau si se sileau a inabusi aspiratiunile lui poetice. — „Lasa poesi'a — i dicea dr. Davila — si sum siguru câ vei devini unu Liné séu Humbold pentru Romani!“ Elu ascultâ, dar urmâ instinctului talentului seu. „Am unu mentoru aci in anima — dicea elu — care mi-sioptesce, câ ceea ce facu eu, facu bine. Pentru a moralisâ pe consocii sei, elu scotea unu diuariu scrisu cu man'a, in care biciuia viciulu din scóla. Ceea ce nu putea face aspr'a disciplina militara, facea elu prin epigramele si sarcasmulu seu. Aveau unu teatru alu caruia directoru si autoru erâ elu; scriâ drame mici si comedii in prosa si in versuri. Pentru acelu teatru scrise elu „Fanariotii“ drama in cinci acte si in versuri, „Longinu“ drama in cinci acte in prosa, „Parintucidulu“ drama in doue acte si in versuri; nemultiamitu inse de ele, intr' o dí de necasu le aruncâ in focu. Cand directorulu scolei vediu, câ aplicatiunea copilului Haralambu de a face versuri devine seriósâ, pentru a-lu abate, intrebuintâ dojéna si pedépsa chiaru. Lu-visitâ si luâ de la elu ori ce manuscriptu de versuri.

In cele din urma nesemtiendu neci o aplicare pentru art'a medicala, parasí scol'a de medicina si intrâ ér in gimnasiulu S. Sava, pentru a studiâ limbele clasice. In tempulu acesta facu cunoscentia dlui D. Bolintineanu, care lu-imbratisâ ca unu parinte si-i intinse cerculu aspiratiunilor sale, si a dlui Ionu Ghica si Alesandru Gr. Golescu. Acesti doi din urma fiindu ministri, i facura o bursa lunaria de 300 lei, pentru a se sustiené in viéti'a sa de studiu.

O serie din primele sale poesii aparura in 1859 in diuariulu „Dimbovitia“ de sub redactiunea dlui Bolintineanu, insocite de unu elogiu din partea dsale. Ele i atrasera simpati'a si aprobatiunea publicului. Venindu d. C. A. Rosetti la ministeriulu Instructiunei publice, i taiâ burs'a ce primiâ de la acestu ministeriu si astfel se vediu constrinsu a intrâ ca chirurgu in spitallu Coltia, de unde trecu ca profesoru de botanica la scól'a de medicina, si mai apoi ca profesoru de fiziologia comparativa in loculu repausatului dr. Barach. Pe cand se aflâ chirurgu la Coltia, dlu G. Sionu a edatu o colectiune din poesiele sale sub titlulu de „Preludele“.

In urm'a unui articolu ce a publicatu in contra ministeriului de resbelu a festu datu in judecat'a comisiunei ostesiesci si oséndu la departare din postu. Dupa câtuva tempu fuse numitu secretariu la una din monastirile díse inchinate, si in urma la comisiunea documentaria, de unde dimisiunâ. Scóse apoi diuariulu „Dimbovitia“ care incetase, si-lu redigiâ câtu-va tempu, dar acela cadíu in fine din caus'a deselor loviri ce primi din partea guvernului.

Iérn'a trecuta tînu in salonulu ministeriului Instructiunei publice trei discursuri a supra Romanilor de dincoló de Dunare. Elu fuse celu d'antâiu romanu, care avu curagiulu a combatu toti istoricii Bisantini si a sustiné dreptulu de succesiune alu Romanilor a supra Bisantiulu. De atunci grecii i pastréda o ura neimpacata si nu incéta de a-lu persecutâ, câ-ci sunt tari grecii in Romania. Amaritu acuma de atâte persecutiuni, elu parasí de câte-va septemani tiér'a, pentru a-si terminâ studiile literarie in Italia si Belgia. Ca sê póta avé câte-va díle de pace, a ipotecatu casele parintiesci, a publicatu o colectiune din poesiele sale sub titlulu de „Miosotis“ (Nu-me uitâ!) — si a plecatu. — „Domnedieu sê-mi fie in ajutoriu! — a dísu elu amicilor sei in diu'a plecarei — câ-ci de la ómeni putinu acceptu!“

DÎN'A CODRILORU.

Intr' unu raiu ferice, intr' unu cuibu de diori,
Unu castelu se vede 'mbalsamatu de flori,
De pârae limpedi recorosu udatu,
Unde o virgina plange necurmatu;
Pare câ e Nimf'a undei cristaline,
Pare câ e dîn'a steleloru senine,
Câ e mai gingasia ca unu visu d'amoru,
Cand suavu mangâe sufletulu de doru.

In balconulu d'auru eata c'a statutu;
Lun'a i saruta chipulu ei placutu,
Si zefirulu noptii, recorosu din flori,
I resfatia cóm'a p' albii sinisori;
Fruntea ei senina ca lumin'a noua
Ganditóre-o 'nchina, ca unu crinu in roua;
Ochii sei albastri dulci si amorosi,
Cauta 'n umbr'a noptii lacrimandu duiosi.

Auror'a eata câ deschide linu
Portile rosalbe cerului seninu;
Ciocarli'a canta, carulu ei vestindu,
Inhamatu cu zefiri peste flori venindu;

Tóte iau viétiá la a ei sosire,
Tóte simtu amorulu la a ei zimbire;
Numai tu, copila, nu te 'nveselesi;
Numai tu natur'a o nesocotesci!

Se pogoru in vale cerbi si caprióre
A privi 'n oglind'a lineloru isvóre;
Dar' vediendu copil'a, stau de o privescu,
Si de frumusetie-i tóte se uimescu.
Una dintre ele, dulce viersu luandu :
„Sorióre mandre, díce admirandu,
Eata dîn'a nóstra, dîn'a cea din diori! . .
Câ-ci n'am sê me saturu diece ochisiori!“

„ — O dalba virgina picata din raiu,
O flóre suava din lun'a lui Maiu,
De sóre nearsa, de ventu nebatuta,
Esci óre din lume in codri perduta? —
Câ-ci dorulu te 'ncinge si esci intristata,
Si ochi ti reversa plansóre infocata.
Virgina! n'ai téma, si spune de vrei
Sê scapi din palatulu acesta de smei.

„ — Virgine de munte crescute ca 'n raiu, —
Câ multu me rapesce doritu-ve traiu, —
In vechi'a cetate 'naltiata la nori
Viéti'a mea juna tiesutam cu flori!
Acolo amorulu ca rou'a cereasca,
In sinulu meu tēneru potea sê 'nflorésca;
Acolo 'ntr' o nópte pe candu adastamu
In codri la luna pe celu ce iubiamu.

„Vediut'am prin stele usióre câ sbóra
O negura désa, câ valea 'npresóra
Cu fulgeru si tunetu, câtu muntii resunu,
Si cobelescoptii 'n scorburi s' adunu;
Cautaiu o scapare de plói'a cu spune;
Zadarnice tóte departe de lume!
Unu smeu me rapesce atuncea 'ntr' unu noru,
Si-aice me lasa din falnicui sboru!

„Aice departe de scump'a iubire,
In sinulu dorerei sê gemu cu mahnire,
Sê gemu dí si nópte, sê plāngu ne 'ncetatu,
Câ-ci cup'a iubirei in doru n' amu secatu;
Si trist'a gandire prin lacrima sbóra,
Si anim'a-mi bate ca frundia usióra! . .
Scapati-me 'ngraba, o dalbe surori,
Si 'n córnela vóstre voi pune totu flori!“

Vâilor smaltate, lun'a straluciá,
Cand convoiulu tēneru catre ea sosiá :
Corbi si caprióre ducu in fruntea loru
Unu altu cerbu mai mare falnicu si usioru,

Care-avea in córnela patu din bradu tiesutu,
Si cu muschiulu verde móle asternutu.
Ca unu cuibu de paseri, impregiuru cu flori,
Tot sê dormi intr' insulu, mangaiatu de diori.

Cerbuletiu-i díce : „O dalba fecióra,
In cuibu-ti de rose voiósa cobóra,
Câ-ci noi te vomu duce la limpedi pírae,
Sa scaldi ridietóre figur'a-ti balae;
Cu roua din iérba sa-ti racoresci sinulu,
Cu florile dalbe sê 'mpletesci perulu;
O ie subtîre cu fluturi d' auru
Ascunda flotānda ceresculu tesauru.

„Sê puni p'a ta frunte coróna de stele,
Sê 'ncinga grumazu-ti frumóse margele
De margaritare si dalbe rubine,
Cātu stelele tóte sê caute la tine
Din valea umbrita cu salcii pletóse.
Zefirulu ne aduce suspine duióse :
Acolo se plange unu june mereu,
Si eco raspunde tot numele teu!“

Fiiice ale noptii, mai luciti in ceru!
Dalba aurora, nu pasí 'n eteru!
Câ-ci copil'a dórme lâng' alu seu iubitu,
Somnu cu vise d' auru fragedu impletitu,
Pe unu patu de rose dulce 'mbratísati.
Bóre ale noptei, linu ii mangaiati!
Séca le e cup'a negrelor doreri,
Dar a fericirei plina 'i de placeri.

H. Granda.

Geniulu lui Stefanu celu Mare.

— Novela istorica, — premiata cu siese galbeni. —
(Urmare.)

Figur'a cea alba intorná 'ndereptu pana la Stefanu.

— Nu pricepu cum stāmu Voda, Toma nu e a casa, numai Maria, fét'a lui si unu barbatu necunoscutu, care trebue sê fie amoresulu Mariceii.

— Cine ne va conduce acum Genie, — intrebá Stefanu?

— Eu, díse figur'a cea alba. Eu te voi conduce Voda. Vom merge pre gácite. Altu-mintre eu fui odata in locul convenirei conjuratiloru cu Toma.

Geniulu tacú; ér Stefanu cugetandu câte-va minute se otarí sê merge ori unde cu geniulu seu, si-scósera caii la drumu si éra plecara.

Cand pornira pe cale, geniulu se 'ntorse catra Stefanu.

— De acuma vomu tacé ca mormentulu, Voda.

Codrulu dince-ince erá mai desu. Nu se mai vedea ceriulu, nu campi'a; — numai pe unde si unde se furá câte-o radia de luna pintre crengi. Peste câtuva tempu ajunsera la unu locu stancosu. Calulu lui Stefanu prinse a forái pe nasu tremurandu.

— Prinde calulu de frâu si vina! De acum nu potemu rentorná si de amu voi, conjuratii sunt pe cale indereptulu nostru.

Stefanu inpintinà calulu si prinse a trece preste stance, si figur'a cea alba lu-ducea pe unde erá loculu mai ruinatu, pana odata ajunse sub o stanca nalta. — Naintea loru se deschidea o pescere in paretele eclu de pétra. Deca priveau in ea nu se vedea nimicu decâtu unu intunerecu mare, pe gur'a pescerei esiá o duhóre de pamentu, si de o parte curgea din elu unu riurelu murmuratoriu.

— Aci e loculu conjuratiloru Genie? — intrebà Stefanu suprinsu.

— Aci ni vomu lasá caii si noi vomu plecá pedestru-dise figur'a, si cu acesta intrà in pescere priudiendu calulu de frâu. Stefanu mergea prin intunerecu ca prin visu, nu vedea, nu sciea unde, numai murmurulu riului facea unu sgomotu, usioru si din cand in cand trecandule pe la urechi câte unu liliacu spariatu. In pescere dadura de ce-va lemnu, pote o radacina de copaciu, aci si-legara caii si esira indereptu.

— Tempulu trece Voda, sê plecâmu!

Si acum plecara ambi fara neci o carare in codru.

Asia mersera cam unu patrariu de óra, si apoi ajunsera la unu locu deschisu. Stefanu se vedea suprinsu. Naintea loru o ruina négra, parasita. Demultu, in tempurile antice fusese aici o manastire pomposa, mai tardîu o capela a ore-carei familie romane. Acum tote sunt ruinate, paretii capelei mai stau de suvenire tempuriloru celoru mai tenere.

Caletorii nostri ajunsera cu grigia pana la usi'a capelei. — Figur'a cea alba se urcà pe treptele capelei ce erau respite naintea usiei si privi in laintru. Nu se vedea nimica viu, numai radi'a lunei luceá fantasticu pe nesce floritie verdi ce crescuse selbatice pe altariu. — Dupa acésta facù semnu cu man'a si Stefanu inca porni dupa ea. — Ajunsera pana la altariu. Aci statù si ascultà cam unu minutu, apoi plecà si incungiurà altariulu pe din dereptu, si ajunse la o gaura afunda, ce se deschidea de dupa altariu si trecea in pamentu in linia perpendiculara. Figur'a cea alba siediu si se uità in gaura,

apoi ascultà cam doua minute si se scolà in pitióre.

— Neci lumina nu vedu, neci audu ceva! — dise — apoi aretà lui Stefanu gaur'a.

In gaura erá o róta grea, si pe róta doua funi; una aruncata peste sululu rotii, spandiurá cu ambele capete in gaura, ér celalta cu unu capetu infasiurata pe sulu, si cu celaltu capetu spindiurá in josu. Pe Stefanu lu-obozea curiositatea, si prinse a scrutá totu unghiulu cu atentiune; dar geniulu lu-prinse de mana :

— Sê mergemu indereptu! — dise — si plecara ambii pe usi'a pe care au venitu si se 'ntórsera cu atentiune pe langa capela pana ajunsera la o ruina, ce se pareo o fi fostu turnulu capelei. De aci se urcara pe petrile provalite, si ajunsera la o crepatura in paretele turnului. — Figur'a intra pe crepatur'a acést'a, Stefanu inca se plecà si o urmari.

Asia mersara câte-va minute, cand éca îi lovesce o duhóre gretiósá de pamentu mucedu, de putrediuni; — si ajunsera intr' o forma de chilia. Figur'a pasi prin chili'a acésta cãtiva pasi, apoi se 'ntórsera ratra Stefanu.

— Stefane, — nu merge aprópe, — acolo éra e gaura!

Stefanu intinsa manile si dadù de trei funi gróse, ce spandiurau in josu. — Aceste erau funile de la rót'a din capela.

— Astépta-me aci Stefane sê nu te clatesci in óre-care parte — dise geniulu si disparù delanga Stefanu, pana nu i-se audira nici pasii.

Stefanu stá cugetatoriu.

Peste unu minutu observà o radia obscura, — figur'a aparù dintr' o parte cu o facia in mana.

Se deschise unu spectaclu gretiosu : naintea loru e pestera afunda, de-a drépta o urna plina de óse, in juru de tóte partile sgéburi respite cu óse, in formatu de omu, — si faci'a preste aceste asternea o lumina obscura. . . .

— Unde suntemu Genie? intrebà Stefanu suprinsu.

— Aci e o cripta parasita Stefane, si cade dreptu sub capela.

— Ah! — suspiná Stefanu — si se stérsera pe frunte. — Póte aici jacu stramosii Moldoveniloru, antecesorii mei, póte acestea sunt mósceleroiloru din tempurile antice! . . . Nepotii cei vii nu sciu de acestea nimicu . . . asia vomu dormi si noi, nepotii ne voru uitá, corón'a o va mancá rugin'a si suvenirea tempulu . . . .

— Sê padîmu Voda, dise figur'a éra, si pe dupa unu sgébu de pétra cioplita trecù intru unu canalu, ce se pareo a nu fi facutu de mani omenesci.

Canalulu din ce-ince se strimță, si duhorea peria, — si se sentiá unu profumu dulce, imbetatoriu esíndu de catra fundulu canalului.

Asia mersera câteva minute. — Din canalulu acesta in mai multe parti se observau despartiture mai mici, in forma de celle, unele mai curate, altele mai respite.

Canalulu se sfarsi la nesce petri imbuldite una peste alta.

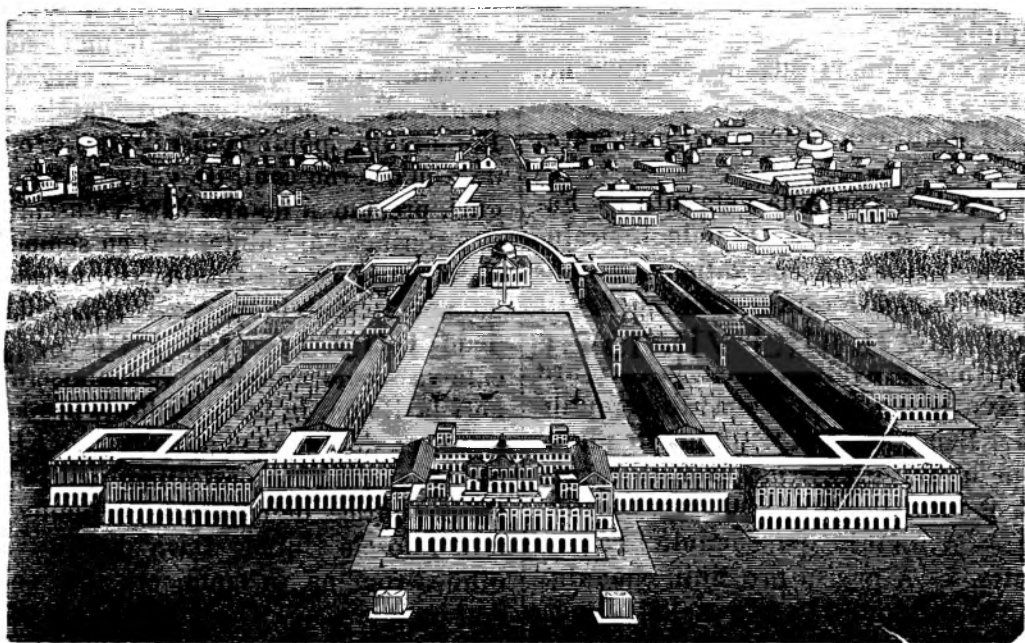
Ací statú figur'a in locu si ascultá. — De tóte partile e tacere. Acum si-bagá man'a pe sub o stanca; — acolo pipai ceva si una dintre petrile cele grele cadiu peste alta — si li se deschise o usia destulu de larga, intrara in o mina larga.

niulu, si cu o rotitia mica redicá petr'a cea resturnata, usi'a indereptu, apoi se urcara de pe pétra ca de trei-patru stingeni catra vervulu celei, la unu locu se vírira dupa nesce stilpi gigantici in crepaturi, stinsera faci'a si asteptau ca muti.

Curiositatea lui Stefanu erá incordata — — : cine va veni aici, cine suntu conjuratii, ce li-e scopulu?!

Abia siediura asia câteva minute, si departe se audí ceva toiu oscuru. — Din catrau vine resunulu, nu se poté cunósce. Adese mai incetá resunulu si éra se mai audia.

— Conjuratii vinu Voda — díse geniulu.

Palatul de aur a lui Nero. (Vedi pag. 33.)

Pareti respiti de natura. Ici-cole câte unu stelpu de pétra redicatu pana de asupra altui de jumătate respitu. Pe unele locuri nesce crepaturi, pe alte locuri se pareau a se vedé nesce picuri de pétra. — Acesta a trebuitu sê fie unu canulu naturalu.

In midiloculu acestei cele o pétra cumplita in form'a unei mese, pe désupra cioplita; — pe langa mésa lavitie de scanduri, si alta nimic. — Funea dela rôt'a din capela nu erá aici, de unde cunoscura caletorii nostri, cá mai sunt si alte canale.

— Asta e cabinetulu conjuratiloru Voda! Noi ne vomu urcá preste stancele acestea catra vervu, si intru o crepatura vomu asteptá in silentiu sê audímu si sê vedemu tóte — díse ge-

— Ah! cu dragu ii asiu asteptá in fruntea mesei, sê véda lotrii lui Radu pe Stefanu celu crancenu, ce nu cunósce pardonu — se sfermá Stefanu.

— Tacere Voda! Asculta!

Conjuratii erau aprópe. Se poteau audí síošte, — si preste câteva minute intru unu parete se deschide o usia, si intra conjuratii. Venira unspredece, toti in vestminte negre ca nesce fiintie infernale, toti inlarvati pe tetie. — Toti tacu ca nesce umbre mórté, si-si ocupa locurile pe langa stanulu celu de pétra.

Apoi intrá alu doispredecele, cu o demnitate nalta, cu pasi rari si binemesurati, si se asedia in fruntea mesei. Acesta erá cu fatia libera. Statur'a nalta, sanetósá, tare si cónforma,

perulu si barb'a négra ca nóptea, si pelea négra de tataru; privirea i erá agera ca de vulturu; vorb'a dura ragusíta si grea, si miscarile cavaleresci. — Acesta e vetavulu conjuratiloru!

Dupa ce se asiediara toti la mésa; unulu dintre cei inlarvati implantá o faclia aprinsa intr' o gaura din mediloculu mesei; si vetavulu incepù vorb'a.

— Fartatiloru si fratiloru de sange, de-unu scopu si de o voia!

Legea conjuratiloru tiene, ca la tota convenirea juramentulu sê se 'noiésca. — Nu i-a venit la óre-care conjuratu o cugetare obscura in minte sê lese societatea conjuratiloru. — Fideli stati pe langa Societatea conjuratiloru si scopulu ei. — Nu ve au amagitu séu infricatu invingerile lui Stefanu. — Nu ve ati infricatu de o mórte intemplerava!

Conjuratii cu o inima si cuventu strigara, nul — Jurative!

Conjuratii statura in pitióre toti si strigara: juramu!

— Fratiloru! — continuá vetavulu — Fa-l'a Moldoveniloru se redica, faptele li stralucescu ca radi'a, tiér'a e in sperantia, si speranti'a da putere in sufletu; ostasii sunt insufletiti la bataia. — Stefanu e falosu si ingamfatu. — Ignorédia boerimea si svatulu tierii, la care are dreptu eschisivu boeriu cu Voda din vremile betrane. — La Baia a purtatu triumfusplendidu, si a invinsu pe unulu din cei mai tari, pe regele Mathia. — A facutu traptate de pace cu dinsulu si cu polonii. — A invinsu pe chanulu Tatariloru la Lipnitia. — A prinsu pre fiulu chanului si la pusu la robia, apoi a venit ablegatiunea chanului dupa elu, — Stefanu a intiepatu ablegatiunea si pe fiulu chanului inca l'a omoritu. De tóte partile pórtá invingeri si face fara de legi. A usurpatu tiér'a romanésca si Vod'a ei, s'a batutu, si invingandu, omorì pe Vladu Voda Tiepelusiu domnulu tierii muntenesci, si boerii tierii, — omóra si trage 'n tiépa pre boeri. — I sta unu boeriu in cale, lu amóra si ride de mórtea lui. — Sta unu orasiu, o cetate, castelu boerescu, manastire si beserica naintea mersului seu: le dobóra, le face cenusia, si trece nepasetoriu. — Boerii protestédia, Voda îi persecuédia si-ii alunga din tiéra, ma îi omóra. — De plange Voda, sê planga boerimea; de ride Vod'a sê rida si boerimea, cá-ci altu cumu voru fi persecuati de mani'a lui Stefanu. — A prinsu a amutí cuventulu, se usurpa curagiulu boeriloru, lui Vod'a i pare bine si ride bajocoritoriu.

(Va urmá.)

Vasiliu Ranta Buticescu.

HORIA si CLOSCA.

(Urmare.)

Cu finele seclului XVII. venindu Transilvania sub cas'a habsburgica, Romanii se implura de sperantia, cá imperatulu Romaniloru are sê-i scape de apesarile barbariloru.

Trei cestiuni mari incepu a se agitá de aci inainte in Transilvania: cestiunea religiósá, politica, si cestiunea sociale a Romaniloru, tóte trele strinsu legate intre sine.

Religiunea ortodossa erá numai tolerata in tiéra. Romanii, persecutati infricosiatu in credinti'a loru, crediura cá n'ar fi altu chipu mai siguru, de scapare, de cátu a se alipí langa vre un'a din religiunile recunoscute prin lege. La indemnurile curtii imperatesci, Romanii, amagiti, se unira cu biseric'a Remei; inse numai o parte dintr' insii, si numai in cunoscutele patru puncte. Prin asta rumpere fatale din corpulu Romanimii, popii romani, ce e dreptu, scapara de a mai ierná canii de venatu a boiariloru unguri, precum si de alte câte va asemeni infamie ce suferiau mai nainte, mai cu sema sub principii unguri, pana si sub Apafi; scapara in parte de neinchipuitele persecutiuni religióse; li se dede voia de a invetiá carte; se intemeiara câte-va scóle romane; se tramisera câti-va tēneri la Roma, in institutul de propaganda fide, si aiurea de unde se întórsera apoi Klein, Maioru, Sincai si altii, inspirati, mai multu de geniulu Romei antice, de cátu alu celei noue. Éca mai tóte folósele Unirii. Dara de alta parte, religiunea romana, in fapta, erá totu tolerata ca si mai nainte, si, ce erá si mai fatale, Romanii erá rupti in doue, si desbinati, se certá acum intre sine despre lucruri necuprinse de mintea omenésca, lucruri care póte nici in ceriu nu-su definite. Apoi, pe langa tóta voi'a capetata de a amblá la scóla, Ungurii se opunea cu tóta puterea desceptarii Romaniloru, impedecandu-i de la invetiatura si prin midilóce violenti. Asié, de esemplu, intr' o cercetare facuta din porunca imperatésca pe la a. 1721., la plangerea Romaniloru din tienutulu Albei si Ariesiului, se spunu tiraniele ce faceau domnii ungueresci, mai alesu Kemenyescii, cu Romanii din acele tienuturi: cum nu-i lasa a merge la invetiatura, si daca scapa óre-care la scóla lu-aducu inderetu cu manele legate la spate: asié l'au adusu pe fiulu popii din Grind de la scól'a din Clusiu, si l'au pusu la bivollu domnesci, si dupa ce a fugitu éra-si din curte, ca sê mérga la scóla, curtenii baronului Kemeny l'au persecutatu pana la Ariésiu, acolo a saritu in ap'a de frica.

În cestiunea politica, Romanii cereau recunoșterea natiunii romane, alătura cu cele trei natiuni conjurate, în diet'a lor de la 1743, cu mare indignatiune aduseră lege, prin care se respinge asemenea pretensiune, ca una ce aru restornă de totu sistem'a politica, adeca constitutiunea séu dreptulu publicu alu țierei.

Desbinati în credintia, tolerati și injurati în legea și în natiunalitatea lor, starea sociale a Romanilor nu mai eră de suferitu. Câte o singura mosia de țieranu, adesu se împartiă la câte 8 și 12 inși, și apoi de la fie-care se cerea servitie ca pentru o mosia întréga. Pe alocurea, lucră numai câte patru dîle pe septemâna pe sém'a domnului, cu mancarea, cu vitele și uneltele lor; éra pe timpul culesului și caratului, se îndetoră a lucră câte duo-trei, ba și mai multe septemâne de a rondulu, pana ce îspraviă totu lucrulu domnescu, în câtu apoi pe sém'a lor numai atunci putea sê secere și sê culéga, cându fructele cadea de pré cópte ce eră, și numai atunci putea sê-si samene, cându timpul semenatului eră trecut. Afara de acést'a, mai respundea câte 22 fiorini de mosia. Femeile și fetele trebuiau sê tórca, sê cóse, sê tiése, în curtea domnesca pe sém'a domnei, fâra a li se tiené în séma. Unii țierani respundea câte unu fiorinu pentru femeile lor. Pe la unele sate erau constrinsi sê priimésca de la proprietariulu vinu în pretiu de 25 fiorini, și daca nu voiă sê-lu priimésca, trebuia totusi sê-lu platésca. Proprietarii și arindasii vinulu celu reu lu-impartiă la țierani ca sê-lu vênda, caută sê respunda pretiulu. La grapa i prindea și pe ómeni ca pe vite. Afara înca de tóte acéstea, mai da dîjma și din vite; apoi gaini de anulu nou, porcelu grasu, ovasu, și alte onorarie. *) Ast-feliu tóta diu'a în brazd'a domnésca, nici nóptea nu eră totudéuna a țieranului, nici averea, ba nici femeea și copil'a sa. Țieranulu nici în serbatori nu eră totudéuna liberu. Dreptu de a cumperá imobili nu avea; fiindu legatu de pamentu, de la unu domnu la altulu nu se putea stramutá. Curtea imperatésca avea multe interese de a îndreptá și a regulá sortea țieranilor: cu deosebire, pentru regularea financiilor țierei, eră neaperatu a alege mosfele coloniali, și a imbunetati și starea țieranilor, de óre ce acesti țierani, tolerati, în vechi'a lor patria, numai

*) Sê se véda tóte acestea și altele mai multe și mai pe largu la Klein, Historia Daco-Romanorum, publicata de D. Laurianu, în Instructiunea publica, fói'a pe lun'a lui martiu și aprilu 1861., pag. 112; precum și în Gróf Teleki Domokos, A Hora támadás története. Pest, 1865. pag. 65—68.

pentru folosulu țierei, și despoiat de tóte drepturile erau încarcati cu tóte îndetoririle, nu numai câtra proprietari, dara și câtra Statu: ei sînguri portá tóte sarcinele publice, de unde se și numiă *misera plebs contribuens*. Dara tóte propunerile, facute de curte, câtra tóte dietele, fara încetare, în favórea Romanilor cu mânia se respingea séu se aruncá la o parte. Adese curtea se vedea nevoita a face legi prin decrete date în favórea Romanilor, care inse de abia mergea mai departe de câtu a da forma legale asupririloru secularie; nici macar' liber'a stramutare nu li se acorda. Pa la 1743, asistandu în dieta și nemoritoriulu episcopu unitu, Inocentiu Klein (Miculu), începù de odata a suspiná și a geme. Întrebara Ungurii, „câ-ci suspina ast-felu.“ Rspunse episcopulu: Plangu și suspinu pentru dreptate, care, de câte ori e vorba de Romani, nu mai are locu nici votu în acésta casa a țierei, câ nimeni nu-si radica cuvêntulu pentru usiorarea Romanilor și toti pentru apesarea lor.“

Magnatii turbati, cu voce înalta începura a racni: „Ce felu, Romanulu de la oi, acestu Oprea, sê ne invetié pe noi dreptati;“ și apucandu pe episcopu, eră pe aci sê-lu arunce de susu pe feréstra, daca nu întreveniá altii mai cu minte. *) Episcopulu inse nu încetá de a se luptá pentru drepturile Romanilor, pana ce în urma se veditù nevoitu a fugi din țiera, și a mori în dorerile essiliului.

Astfeliu sta lucrurile pe timpul imperatesei Mariei-Teresiei.

Unirea, precum însemnerâmu, adusese câti-va tineri de la Roma, cari veduseră acolo columu'a lui Traianu. Intornându-se a casa, ei începura a desteptá, ideele de natiunalitate. Romanii, mandri de înalt'a lor origine, începura a crede cu taria, câ dupa dreptu, țier'a e a lor, și nu a strainiloru. Ideele prindeau totu mai adunce radecini prin scóle, la care Romanii și tramitea copii cu totu de adinsulu, pe langa tóte pedicele ce întêmpinau din partea Unguriloru. Asie, Romanii, sub Maria-Teresia, și mai alesu sub Iosifu II., avea câti-va ómeni, pe câtu de invetiati pe atâtu de mari Romani. Însemnâmu, pe langa episcopulu Klein, pe episcopulu Grigorie Maioru, care aflându-se odinióra în visitatiune canonica în tienutulu Desiului, i se plânsera credinciosii câ n'au biserica, nici capeta locu ca sê-si faca: atunci episcopulu, rapitu de spiritulu divin, și-radică mânele câtra ceruri și eschiamá: Dómne Dumnedieule; asie-ti trebuie, daca ai

*) Klein, la Laurianu. Instructiunea publica, 1861, pag. 112.

datu totu loculu domniloru, de acum n'ai nici atâta, ca sê-ti radice ómenii casa. Strimtoratu de inamicii sei si ai Romaniloru, Maioru se lasa de episcopia la 1782. Sub Iosifu imperatu inflo-riá si nemoritoriulu Sincai, istoriculu. Elu erá direttore alu scoleloru romane din Transilvania, de la 1780, pana la 1792, candu lu-scósera in-amicii genului romanu si-lu persecutara apoi pana la cele din urma, asie in câtu pana asta-di nu se scie loculu, nici anulu mórtii lui. Trei-sute scóle romane intemaiase neobositulu Sincai.

Domnindu inca Maria-Teresia, Iosifu II. cercetá Transilvania la 1774, guvernulu Transilvaniei priimí ordine sê pregatésca o lege regula-tória raporturiloru intre tierani si proprietari.

Dupa mórtea Mariei Teresiei la 1780, luá frênele guvernului fiu-sêu Iosifu II.-Iosifu, in-data la 1781, introduse concivilitatea univer-sale; decretá apoi toleranti'a religiósá : publicá decrete favoritóre tieraniloru, precum liber'a migratiune si altele. Principiulu celu mare alu egalitáti erá sê se realizeze. Aceste reforme in-teritá pe Unguri, impleá de sperantie pe Romani.

In ver'a anului 1873, imperatulu visitá Transilvania. Romanii alerga din tóte partile in calea imperatului si-i incarcá trasur'a cu plângerí amare de asupririle ce suferia din par-tea Unguriloru; câ-ci, pe langa tóte decretele imperatesci, asupririle totu nu voiá sê inceteze, si acum pareá a fi cu multu mai dureróse si mai nesuferite ca veri candu altadata.

In midiloculu acestoru suferintie amare si reforme nepotincióse, o mica schintea potea sê aprinda unu mare focu.

Unu procesu intre tieranii si administrato-rii dominiului Zlatna, pentru nedreptátile ce li se facea, rescolá pe acesti Romani, desperati de a-si mai gasi dreptatea pe alta cale. Horia, Closca si Crisanu, se punu in fruntea loru. In scurtu rescól'a ie unu caracteru seriosu si ge-nerale : ea se intinde nu numai in Transilvania, dara pana si intre Romanii din Banatu si de pe Crisiu.

Romanii prada si taia pe Unguri, amenin-tiandu a-i stinge pe toti.

Pretensiunile loru sunt : ca nobili si privi-legiati sê nu mai fie in tiera; nici iobagi sê nu mai fie; toti tieranii sê se faca proprietari de pamentu; toti locuitorii tieriei, fára deosebire, sê dea dare; drepturi si indetoriri egali pentru toti; cu unu cuventu : libertate si deplina ega-litate civile si politica. Éca marile idee, sociali si politice, pentru cari se scolara si se luptara Romanii dín Transilvania la anulu 1784.

(Va urmá.)

A. Papiu Ilarianu.

Suveniri si impresiuni de caletoria.

XXIV.

Mai nainte de a parasí tier'a Hatiegului, sê-mi fie permisú a presentá in unu cadru angustú geologi'a, istori'a, poporulu, traiulu, portulu, da-tinele starea sociala si materiala si natur'a pa-mentului.

Totu tienutulu se intinde 5 miliaré in lungu, ér' din latu 3 m. — Traditiunea poporala reasuma geologi'a in urmatórele : ea dice, câ in-tregu acestu tienutu a fostu odata o mare sêu mai bine unu lacu intinsu si o regina a deman-datu sê taia unu munte si sê dee laculu cursu liberu. In urm'a acestui mandatu s'a facutu apertur'a din diosu de Hatiegu unde se im-preuna riurile din acestu tienutu si forméza Sargentulu. Laculu s'a scursu, si au remasu muntii si siesulu dintre ei liberu, si acésta este astadi Tier'a Hatiegului. Traditiunile de multe ori au unu substratu realu, de multe ori sunt pure fantasii.

Sê lasámu tempurile anteistorice cari se perdu in fabule. Sê nu mai credemu, câ dóra in muntii Hatiegului s'ar fi intalnitú Hercule cu Echidna, care erá diumetate feta éra diumetate sierpe.

Sê nu mai amintimú de Agatirsi, cari dupa Erodotu, ar fi cei d'antáiu locuitori ai Daciei, si prin urmare si ai acestui tienutu. Si atáta inca este de prisosu a mai spune, câ acestu tienutu, intre tóte partile Daciei, jóca in istoria rol'a cea mai insemnata. Aicea si au avutu Dacii capital'a loru, aicea Romanii. Aici au descalecatu si s'au asiediatu familiiele cele mai insemnate si nobile din coloni'a romana. E dreptu câ istori'a, pe câtu sciu eu, nu spune nimica despre acést'a, dar este pré naturalu, câ in capitala si in giu-rulu ei nu s'au potutu asiediá fara familieie cele mai alese. Ulpia-Traiana n'a potutu fi im-poporata de nescé familieie obscure. Familiele Masimiloru, Flaviiloru, Antoniniloru, Manlii-loru, Macrininiloru si ale altora mai multe, ce le aflamu in inscriptiuni si epitate, sunt probele cele mai vie despre acésta. Ce voru sê dica ne-numeratele inscriptiuni si epitafe sapate in mar-moru cari se afla in astu tienutu. Voru sê in-semne dóra acéstea, câ ele s'au pusu pe mor-mintele unoru ómeni seraci si de o clasa obscura? — Nime nu póte crede asia ceva.

Dupa ce Dacia a scapatu de valurile migra-tiunii ginteloru si s'a constituitu sub duci di-versi, tier'a Hatiegului a statu in strinsa lega-tura cu Banatulu. Proba despre acésta, pe langa istori'a, sunt portulu si datinele, pe cum vomu

vedé mai în diosu. Acestu tîenutu erá pamentu liberu si se administrá prin cnezii sei. Numai sub St. Stefanu a devenitu în puterea ungurilor; dar privilegiile au ramas neatînse, ba din contra Stefanu le-a întaritu. Tîetiutul erá împartitu în siese scaune si se administrá prin siese cnezii (judi). De la acésta împartire administrativa s'a numitu tîenutul Hatszek (Siese scaune). D'aici se va fi numitu si Hatiegulu, care va fi fostu capital'a si locul adunarii generale acestoru scaune. Pe la începutulu secl. 15 cnezii plateau castelaniloru 200 denari. Dupa sec. 15 acestu tîenutu vine sub nume de districtulu romaniloru (Districtus Valachorum). Pe la 1429 regele Sigismundu a datu Castrulu Hatzak minoritiloru franciscani. Acestu Castru se pretinde a se fi stricatu cam pe la 1526 adeca dupa bataia de la Mohaci. În siesulu Hatiegului s'a întemplat în 1442 memorabil'a bataia între Huniadi si între Turci. În acestu siesu au cadîutu 200 de stéguri turcesci dimpreuna cu comandantele lor si abedinu.

XXV.

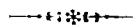
Locuitorii sînt exclusiv romanî. În cele mai multe sate se afla si cîte 2—3 familii unguresci cu posesiuni mai mici si mai mari. Locuitorii în privintia fizica diferésa multu dupa pûsetiunea satelor. Cei ce locuiescu satele de catra apusu si miédia-nópte, sînt de statura nalta, bine formati si chiposi, asemenea si cei de catra resaritu pana la Crivadia, dar cu mai multe esceptiuni, se afla adeca mai desu nodorosi si gusiati. Cei de catra media di din pólele Carpatiloru sînt cea mai mare parte de statura mica nodorosi si gusiati. Caus'a se pretinde a fi ap'a ce curge prin radacini de arinu albu, si afara de aceea contine multu elementu varosu.

Locuitorii din Parosi si Zaicani sînt renumiti de gusiati, cá-ci unii au gusi atátu de mari, încátu pe drumu le dau peste umeru pe spate, ca sé póta merge mai usioru. Femeile cele mai frumóse se afla în Barasci si Salasiu. Barbatii cei mai frumosi se afla în tîenutul Jiiului, care alt-mintrea este despartitu prin munti de Valea Hatiegului si geografice nu se tiene strinsu de ea. Barbatii din acestu tîenutu sînt adeverati atleti. Statura nalta si drepta ca bradulu, bine legata si compacta. Spete late, peptu arcuat, facia pré lunga, bruneta, nasu proportionatu dreptu seu pucinu vulturiu, ochii mari patrundietori, frunte nalta, peru desu, lungu, castaniu.

Dar pe cátu sînt de frumosi barbatii pe atátu sînt de urite femeile. Si elesunt de o sta-

tura inalta, dar neregulata, trasuri barbatesci, dar asemenea neregulate!

Locuitorii mai de la siesu traescu cu agricultura, cei de sub pólele muntiloru, cu pucina agricultura si cu negociulu de scanduri si síudile. Er' cei de prin locurile muntóse traescu cu economia de vite. Acésta este fórté usioru, pentru cá în Hatiegu luni în tóta septemana pe langa tergulu îndatinatu este si tergu de totu felulu de vite. Munténii coboru la tergu cu vite si rentoreu a casa încarcau cu bucate. Unu tergu de luni în Hatiegu, pentru unu strainu trebuie se fia fórté interesantu. Elu sémana unni bazaru orientalu, si nu mai sclavi mai lipsescu, ca sé-i fia egale. Englesulu Paget si-face hazu, cá a vedîutu muierile ducandu la tergu purcei în sinu. Trebuie cá i-au fostu aburitu ochilarii, pentru cá acesta n'a mai vedîut'o altulu neci înainte neci dupa densulu. Apoi muierile si barbatii se duc la tergu cu toaleta de serbatóre. *A. Densusianu.*

Palatulu de auru a lui Nero.

(Vedi ilustratiunea de pe pagin'a 29.)

Acesta a fostu dóra celu mai avutu si mai pomposu edificiu ce a existatu candva pe pamentu. Asta cuprindea tóta valea dintra Palatinu si Escuilinu, si ocupá campi'a 'ntreaga, ce mai nainte formá gata unu cercu întregu. — În cuprinsulu palatului erá unu lacu mare, dumbrave, lunci, gradini, alce, agri, movile. vâi, si pretutindené erau animale, pesci si póme de totu felulu; — totu ce erá mai bunu si raru din tóte partile pamentului se aflá acî în abundantia. Esteriorulu ca si interiorulu palatului erá estraordinaru pomposu. Erau ambite de stelpi de marmore, lungi de câteva mile, pretutinde cu decoretuni si tîrade de auru, argintu, fildisiu, scoice de pretiu mai mare ca aurulu; — ma chiaru margaritarele cele mai pretiöse infrumsetiau acestu palatu. Sal'a de mancare erá ca ceriulu, pe care se invertiau corpurile ceresei si din cari peste óspeti ploá ape binemirositóre. Si acoperementulu acestui palatu grandiosu erá de auru curatu. Ilustratiunea nóstra aréta intrarea în palatu prin unu ambitu triplu de stelpi; unu altu ambitu în locu de antisala, în care erá datina a se aredicá statuele stramosilor; apoi laculu sapatu de unu cuprinsu fórté mare; colosal'a statua a lui Nero; beseric'a de cristalu a Fortunei si altele.

Intr' adeveru palatulu lui Nero a fostu unu opu *stralucitu* facutu de imperatulu cu numele celu mai *intu-necosu*. — Palatulu grandiosu acuma e în ruine si din glori'a tiranului nemicu n'a mai ramas afara de — suvenirele infioretóre!

Fét'a capitanului.

Novela rusésca de **Puskin**.

(Urmare.)

— Tienutulu acesta mi-e cunoscutu! — response elu, — multiamita lui Domnedieu l'am umblatu si alergatu crucisiu si impregiuru; dar' vedi cumu e tempulu, omulu mai câ-si perde calea! Mai bine-a fi sê remanemu pe locu, pana candu înceta viscolulu si se desnorédia ceriulu; atunci apoi la seninu ne potemu orientá dupa stele.

Sangele lui celu rece, me incuragiá: m'am si decisu sê me lasa in voi'a Domnului si sê petrecu nóptea in pustia, candu odata numai ce sare strainulu pe capra si astufelu grai catra surugiu:

— Na, multiamita Domnului, nu suntemu departe de vre-unu locu locuitu. Trage 'n drépt'a si — mana!

— Dar' cumu sê tragu in drépt'a! — dîse surugiulu nepaciuitu. — Unde vedi aci vre-o cale? Chiaru câ bine mai vorbesci! Căi si frenele nu-su ale tale, usioru poti dîce: trage, numai — trage!

Surugiulu — cugetaiu — are dreptu.

— Intr'adeveru — dîseiu — de unde cugeti, câ nu e departe vre-o locuintia?

— Pentru-câ bate ventulu dintr'acolo! — response strainulu — si aduce fumu încóce, prin urmare trebuie sê fie vre-unu satu in apropiare!

Me miraiu de mirosarea-i fina si acésta praca rara. Demandaiu, sê plecâmu. Căi pasiau cu greulu in néu'a mare; caruti'a inaintá cu incetulu, acusi-acusi se lovia in vre-o hunca de néua séu in óre care mormentu, si prin urmare mai in stang'a, mai in drépt'a tresaria. Ca si candu se légana naiea pe valurile marii, Saveljiciu acusi-acusi cadea pe mine si oftá. Lasaiu acoperisiulu de pele in giosu, m'am invelitu in bunda si leganatu de zurairea monotóna a carutiei, de fumulu adusu de viscolu — am adormitu. Si atunci am avutu unu astufelu de visu, ce neci candu nu-lu voiu poté uitá, in care chiaru si astadi vedu unu ce ca oraculu, mai alesu daca lu combinesu cu unele aventuri curiose ale mele. Cetitoriulu me va iertá, câ-ci póte câ va scî din esperintia, cumu se apléca omulu unor credintie desierte, macaru câtu se nu créda in trensele.

Eram in acea situatiune caracteristica a sentimentului, si a spiritului, candu la inceputulu adormirei velulu visiunilor acoperu realitatea si se contopescu. Inca vedeam, câ viscolulu bate si ratecimu in desiertulu acoperitu de nea . . . odata numai ce observaiu, câ amu ajunsu la o pórtá si amu intratu — in curtea parintésca. Cugetulu celu d'antâiu ce se sterni acumu in mine a fostu fric'a, câ s'a mania tatalu meu pentru réntornarea-mi fara voia si va socoti câ intr'adinsu nu m'am supusu voiei lui. Sariiu cu sfiala din carutia, si éca, la trepte vedu câ inainte-mi vine mam'a mea cu o fatia intristata.

— „Incetú! — mi dîse ea — tatalu teu e pe mórte si doresce sê-ti dîca remasu bunu.

Cu ingrigire intraiu in chili'a de dormitu; in chilia abea se respandea putiena lumina, pe langa patu stateau servitori cu fetie intristate. Incetu me apropiaiu de patu, mam'a mea trase perdelele in laturi si dîse:

— Andreiu Petroviciu, a sositu Petrutiu alu nostru: a réntornatu, cum a auditu câ esci morbosu; da-i binecuventarea!

Eu ingenunchiai, mi indreptaiu ochii spre bolnavulu in agonia, dar' ce vedu? In patu in loculu tatalui meu, erá culcatu unu tieranu cu barba négra si privia suridiendu la mine. Me inspaimentaiu, — si me adresaiu catra mam'a mea cu urmatórele cuvinte:

— Ce va sê dîca asta? Apoi câ asta nu-e tatalu meu! Si de ce sê ceru eu binecuventarea acestui tieranu?

— Indata Petrutiu alu meu! — dîse ea — elu ti-e cumetrulu teu, saruta-i mana, cere-i binecuventarea. —

Eu nu voiam. Atunci tieranulu sarí din patu, apucá securea ce-o portá pe umér, incepu cu-aceea a dá in tóte partile. Voiam sê fugi, nu me poteam miscá neci unu pasu; chili'a se umplu de morti; me tevaleam printre morti si calcam pe peraie de sange. Tieranulu grozavu me agrai cu blandetie:

— Nu te teme, vina, primesce binecuventarea mea! —

Me impresorara fiorile si fric'a . . . . Si in acelu momentu — me desceptaiu. Căi se oprira, ér' Saveljiciu me prinse de mana si dîse:

Cobóre-te domnulu meu, acuma amu ajunsu.

— Unde? iutrebaiu frecandu-me la ochi.

— Intr'o crisma. Ddieu santulu ne ajutá, si amu datu de adapostu. Cobóra numai iute si te incaldiesce.

Me coboriu din carutia. Viscolulu totu batea inca; de si cu mai putiena taria. Atátu de inturecu erá, câ nu vedea omulu la unu pasiu. La usia ni veni crismariulu in cale, tiené o lampa sub sumanu si ne conduse intr'o chilia mica dar' curata, in carea ardea lumina de resina, pe parete erau acatiate unu pistolu si o cusima lunga cosacésca.

Ospetariulu, de nascere e cozacu iaichianu, camu de vre-o siese dieci de ani, inse acuma erá sanetosu si poterosu. Saveljiciu aduse uneltele de tee si ceru sê atitie focu, ca sê férba céiu, de care neci odata n'am avutu lipsa ca acuma. Ospetariulu se dusé a fara ca sê se ingrigésca de cele pofuite.

— Unde ni-e conducatoriulu? intrebaiu pre Saveljiciu.

— Aice Maria Ta! response o vóce de-asupra mea. Me uitaiu la patulu de susu, si vediui o barba négra si doi ochi schinteiatori.

— Te-a strebatutu frigulu bine, frate?

— Dar' cumu sê nu me strebata in bitusi'a asta

subtîre! Adevèru cã am fostu avutu unu sumanu, inse ca sê vorbimu ce-e adevèru, ieri l'am lasatu la crisma-riulu, dar' mie putienu mi pasa de frigu.

Acumu intrã ospetariulu cu masîn'a de fertu. Imbiaiu pre conducatoriulu cu unu paharu de cèiu; elu se coborì de pe laviti'a de susu. Esteriorulu seu mi pare fôrte estraordinaru. Erã barbatu ca de patru dieci de ani, de statura mediulocia, uscatu si latu la umeri. Avea nesce ochi mari si esîti, trasuri placute, dar' es-primatòre de òre care viclania. Pêrulu i erã taiatu rotundu, si avé pe sine o bitusia rupta si ciòreci largi. I-am intinsu paharulu cu cèiu, elu gustã si facù o fatia urîta. —

— Maria Ta! fi bunu si cere pentru mine o litra de vinu, teea nu e beutura cozacéscã.

I-am implinitu rogarea cu bucuria. Ospetariulu adusé o iéga si-unu paharu; le pusé inaintea lui si cumu lu vedîu, astufelu i grai:

— Ah! éra ai venitu la noi? De unde vini aici?

Conducatoriulu meu i facù semne si i respunse in expresiuni ecuvòce:

— L'am vedîutu pe campu, eu melitiam canepa, bab'a lu aruncã cu petri, dar' nu nimeriã. — Dar' ce facu ómenii tei?

— Ei! ce ómenii mei! — respunse ospetariulu continuandu vorbirea alegorica. — Au trasu campanele la liturgia, inse preutés'a nu vrea; pop'a e la ospetiu, draculu umbla totu satulu in voia libera.

— Taci mosiule! — dîse omulu meu. Dupa plóia crescu buretii, indata e si cosiar'a aci. Dar' câte-odata (si aci éra facù semne) e securea pe spate; padurariulu da ocolu. In sanetatea Mariei Tale!

Cu aceste cuvinte luã paharulu, facù cruce si lu beù totu. Atunci se inchinã catra mine si se sui éra pe laviti'a de dormitu.

Atunci nemicu nu întielegeam din acésta vorbire misteriósa. Mai tardîu am întielesu, cã se folosiã pentru óstea iaichiana, carea chiaru in tempulu acela dupa rescóla dela anulu 1772 s'a aredicatu. Saveljiciu cu o fatia fôrte neodichnita, si cu mania se uitã acusi la ospetariulu, acusi éra la conducatoriulu nostru. Ospetari'a erã in laturi in pustia, departe de sate si fôrte asemenã cu o locuinta de lotri; dar' ce sciam sê facemu! De-a merge mai departe neci vorba nu erã. Neodihn'a lui Saveljiciu fôrte multu me delectã. Intre aceste mi-am facutu culcusi pe lavitia, — Saveljiciu s'a culcatu pe vétã, ér' ospetariulu giosu pe pamentu. Curendu incepù tóta cas'a o orcai si eu am adormitu adencu ca mortu.

Demanétia candu me desceptaiu destulu de tar-điu, vedeam cã a incetatu viscolulu, sórele stralucia. Nêu'a se estindea ca unu velu orbitoriu peste totu desiertulu nemarginitu. Cãii erau prinsu. Am solvitu ospetariului, carele atãtu de putienu a poffitu de la noi, cã chiaru si Saveljiciu, contra datinei lui, s'a prinsu in gura cu elu. Strigaiu conducatoriulu, i-am multiamitu

pentru-cã ni-a fostu intr' ajutoru si am dîsu lui Saveljiciu, ca sê-i cinstéscã o diumetate de rubla de argintu. Saveljiciu facù o fatia intunecata.

— Dar' de ce? — dîse — pentru cã l' ai adusu in carutia pana la ospetaria. Acuma, domnulu meu dî ce-ti place, dar' noi nu avemu rubla de lapadatu, ... Daca dai in cinste totu ce ai, singuru vei fi silitu sê rabdi fòme!

N'am voitu sê me certu cu Saveljiciu; m' am fostu prinsu, ca banii sê-i lasu lui spre ingrigire. Inse me necasiam, ca sê nu me aretu nemultiamitoru fatia cu acestu omu, carele de si nu din periclu de viétia, dar' abunaséma ma scosu din o stare de totu neplacuta.

— Bine dara! — dîseiu cu sange rece, — daca nu vréi sê-i dai o diumetate de rubla, ada 'ncóce vre unu vestmentu alu meu. Vedí cãtu de slabu e imbracatu. Dã-i lui bund'a de pele de iepure!

— Ce cugeti, Petre Andreiciu? Ce-i trebuie lui bunda! Canele o vinde la prim'a ocasiune mai buna.

— Betranule, aia nu-e grigea ta — dîse peregrinatoriulu — cã voiu béu-o séu ba! Maria Sa acumu a avutu bunetate de mi-a facutu cinste cu bund'a; asta-e voi'a domnieisale — si tu servitorule nu poti grai contra, ci trebuie sê te supuni!

— Teme-te de Ddieu hotiule! — eschiamã Saveljiciu, — nu vedi cã tenerulu nu scie judecã, tu vréi sê te folosesci de slabitiunea lui! Ce-ti trebuie tîe bund'a frumósa? Si-asia ti-e pré strimta.

— Nu te face asia întieptu! — dîseiu ingrigitoriului meu, — ada numai bund'a indata!

— Ah! Domnedieulu meu! — oftã Saveljiciu. Bund'a nóua de pele de iepure! Barem de-ar fi cui sê dai — numai unui perdevéra ca acesta!

Intre aceste aduse vestmentulu. Tieranulu indata o luã pe sine. Bund'a, din carea si eu am fostu crescutu, intr' adevèru i erã cam pré strimta. Dar' acumu, cugetã in sine, întindese cum va vré, macaru cã cosetur'a pîreiã necontentu. Saveljiciu erã sê planga, candu audiã cumu se rupe atîa. Tieranulu se vedé a fi peste mesura multiamitu cu donulu meu. M'a condusu pana la carutia si inchinandu-se aduncu, mi dîse:

— Ddieu sê ti-o platéscã Maria Ta! Neci candu nu voiu uitã acésta bunetate a Mariei Tale!

Apoi se duse in tréb'a sa, eu inca am pornitu mai departe, nepasendu-mi nemicu de necasîrea lui Saveljiciu. Mai dadui uitarei viscolulu de ieri si conducatoriulu cu bund'a de iepure cu totu. . . .

Sosindu in Orenbung, indata me duseiu la generalulu. Erã unu omu de statura 'nalta, dar cãtva aplecatu de greutatile tempului. Avea pêru lungu si caruntu. Uniform'a-i vechita si strapuscata mi aduse a minte de luptatorulu din tempulu Anei Ivannowna, si in pronuntiare se observã dialectulú nemtiescu.

(Va urmã.)

Ce e nou?

** (Petrecerea Maj. Sale) in Buda-Pesta a adusu o vietia noua in Capital'a Ungariei; cu inalt'a curte imperatésca vinira si câti-va ambasadori de la curtile esterne si mai multe notabilităti din imperiu.

** (Baluri de curte) Pe tempulu petrecerei Maj. Sale in Buda se vor da patru baluri de curte. Celu d'antâiu se tienù in sambet'a trecuta, la acesta fura invitati cam la 450 de persóne; dintre romani fura chiamati domnii Antoniu Mocioni, Gavrilu Mihályi si Ioane Fauru.

** (Balulu de curte) fu fôrte stralucitu. Cam la vr'o siese sute de persóne luara parte. Maj. Sa Imperatulu si Imperatés'a se infatísiaira intre óspeti la $\frac{1}{2}$ 8. Maj. Sa Imperatulu erá imbracatu in uniforma de usariu, ér Maj. Sa Imperatés'a in vestimentu albu de metasa infrumsetiatu cu róse, pe capu avea o diadema de diamanturi, si siediu într' unu locu mai inaltiatu conversandu forte afabilu cu damele de curte. — Maj. Sa Imperatulu se precamblá in sala, vorbindu gratíosu acusi cu unulu acusi cu altulu. Intre alte notabilităti fura de fatia si cont. Belcredi, cont. Mensdorf, cancelariulu, ambasadoriulu Rusiei si alu Daniei. Balulu tînu pana dupa doue spre diece. Balulu urmatoriu, precum audîmu, se va tiené luni in 12. fauru.

** (Inca unu deputatu romanu.) In cerculu Tinca in comitatulu Biharei s'a alesu deputatu cu mare maioritete de voturi d. Emanuilu Gozdsu.

** (Balu romanu in Brasiovu.) Gimnasticii romani din Brasiovu vor tiené la 6. fauru unu balu in sal'a redutului in favórea societătii gimnastice.

Literatura si arte.

** (Carte scolastica.) A esítu de sub tipariu si ni s'a tramisu: „Istori'a Ardealului pentru scólele poporale de I. M. Moldovanu prof. gimn. in Blasiu.“ Pretiulu 30 cr. Recomendâmu acésta carte scrisa in stilu usioru invetiatorilor nostri.

** („Amiculu Scolei“) a — incetatu, fiind cá dlui Visarionu Romanu i s'a uritu a-lu mai redige, ér editoriu Filtseh n'a gasitu pe nimene, care sê primésca redigerea acelei scrieri.

** („Progresulu“) e titlulu unei noue scrieri poporale pentru romanii tierani ce va esí sub redactiunea dlui Visarionu Romanu, de patru ori într' unu anu si va constá doi fl.

** (Tenerimea romana din Timisióra) va arangia in sal'a numita „Tigrulu“ in suburbiulu Fabricu la 13. fauru c. n. unu concertu urmatu de balu pentru ajutorearea tenerimei romane lipsite. Program'a concertului: 1. „Destépta-te Romane“ esecutatu pe note in cvar tetu vocalu de 34 plugari din Chiseteu, dlu parocu Trifonu Siepetianu ca conducatoriu. 2. Poesia de Andreiu Muresianu deschiamata de Ioane Slaviciu. 3. Concertu de Beriot esecutatu pe violina de Juon Siepetianu si acompaniatu pe pianoforte de C. Kunst. 4. „Acum e mediulu noptii“ esecutatu de corulu plugarilor. 5. Piesa romana de Saligny esecutata pe

piano forte de domnisiór'a Sofia Radulescu. 6. Poesia umoristica de Iosifu Vulcanu, deschiamata de P. Popovicu. 7. Potpurri din aric romane, esecutatu pe violina de Juon Siepetianu si acompaniatu pe piano forte de C. Kunst. 8. „Eu aveam odata“ esecutatu de corulu plugarilor. — Pretiulu unei bilete de intrare pentru familia 3 fl., pentru o persona 2 fl. Bilete de intrare se potu cumperá la cassa si la d. Georgiu Craciunescu profesoru de limb'a si literatur'a romana in Timisióra „Festung goldene Birne“, unde sunt a se adresá si contribuirile maritimóse.

Gácitura numerica.

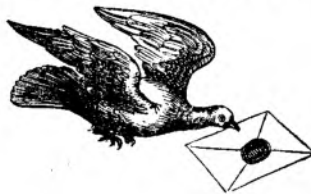
De Ioane St. Siulutiu.

10. 7. 6. 5. Noptea asta te conduce;
3. 14. 6. 5. Nimicu dens'a nu produce;
12. 7. 3. 14. 3. De-e buna, esti fericitu;
5. 7. 14. 7. De ai multu, esti omu vestitu;
1. 7. 10. 2. 5. 6. E domnu in tier'a turcésca;
8. 5. 4. 5. Beutura femeiesca;
- 1—15. Unguri, turci, poloni de-odata
S'au sculatu cu man' armata,
Ca pe densulu sê-lu invinga,
Tota óstea sê i-o stinga;
I-a batutu, si-a esoperatu
Tierei stare de-admiratu, —
Fu maritu de micu si mare,
Pentr' acea-lu numimu noi mare.

Deslegarea gácitureri numerice din nr. 1: „Ioane Marianu“. — Deslegarea rebusului din nr. 1: „Întru multi ani sê traiti!“

Deslegare buna primiramu de la dónnele si domnisiórele Florentina Grecu, Cornelia Vulcanu, Irina Popu n. Cotanu, Elena Manga, de la domnii Bucuru Popovicu, Saba Fercu. Numai deslegarea gácitureri ni-au tramis'o dd. Victoria I. Popovicu, Demetriu Lacatusiu, Ioane St. Siulutiu, — ér numai deslegarea rebusului ni-a sositu de la dd. Luisa Traila, Mihaiu Buneiu, Teodoru Gruiescu, Mihaiu Crainiceanu.

POSTA REDACTIUNEI.

Cernauti S. L. B. Aceste nu sunt inca pentru publicitate, dar din ele se vede, ca ai talentu, deci nu desperá.

Clusiu. Corespundintie vomu primí cu bucuria, — lucrulu pentru care ai rechiamatu s'a facutu — si se va face — numai in favórea dtale. Despre asta poti fi convinsu. Sapiienti pauca.

Desiu. Novel'a „Orbu si vediendu“ se va publicá dupa finirea „Fetei Capitanului.“

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**

S'a tiparitu in Pest'a 1866. prin Alesandru Kocsi (in tipografi'a lui Érkövi, Galgóczi si Kocsi.) Piat'a de pesci Nr. 9.

Cu esemplare complete mai potemu inca sterbi.